Araştırma Makalesi / Research Article

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

Normatif Gücün Dönüşümü: ABD Örneği

Transformation of Normative Power: The Case of the United States

Seda Gözde TOKATLI

Dr. Öğr. Üyesi
İzmir Demokrasi Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü.
sedagozde.tokatli@idu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1880-1338

Seyhan SARICA KELLE

Dr.,
Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.
seyhan.sarica@gmail.com
ORCID : 0000-0002-1975-8757

Cilt / Issue: 12(2) 743-776
Geliş Tarihi: 17.02.2024
Kabul Tarihi: 01.03.2025

Atıf: Tokatlı, S. G. ve Sarıca Kelle, S. (2025). Normatif gücün dönüşümü: ABD örneği. *Tesam Akademi Dergisi*, *12*(2), 743-776. https://doi.org/10.30626/tesamakademi.1438780

Öz

Bu çalışma, uluslararası ilişkiler literatüründe en önemli kavram olan parametresi olarak tanımlanan normatif unsurların sistem içerisinde yarattığı değişim etkisini ortaya koyarak, ABD (Amerika Birleşik Devletleri) örneği üzerinden çıkarımlar sağlamayı amaçlamaktadır. Tarihsel bakış açısıyla ilerleyen bu çalışmada, ABD'nin sistem içerisinde sahip olduğu hegemon gücünün inşasında, sürekliliğinde ve sahip olduğu gücün dönüşümünde karşılaştığı sınavlara yer verilecektir. Bu makale, normatif güç ile ilişkilendirilen liberal kurumsalcı teori çerçevesinde bir çözüm ortaya koymayı amaçlamaktadır. Makalenin ana düşüncesi, ABD dış politika davranışlarına yön veren liderler zamanla değişiklik gösterse de ABD, değer-çıkar ikilemi karşısında çıkarlarına yönelik dış politika anlayışına daha fazla yönelerek normatif kimliğinin erozyona uğradığı yönündedir. ABD "bir ülkenin iç değerleriyle uluslararası değerleri uyumlu olmalıdır" ilkesi çerçevesinde şekillenen dış politika anlayışından vazgeçmesi ABD'nin normatif gücünde yaşanan değişimin belirleyicisi olmuştur. Makalede ABD'nin kimliği, meşruiyeti ve uluslararası sistemdeki değerler merkezli konumunun pekiştirilmesi için normatif tutumunu sürdüreceğinin altı çizilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Sistem, Liberal Kurumsalcılık, Devlet, Normatif Güç, ABD

Abstract

This study aims to provide inferences through the example of the United States (U.S.) by revealing the effect of the change created by the normative elements defined as the most important parameter of power, which is the concept in the literature of international relations, within the system. This study, which proceeds from a historical perspective, will include the

The content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercialNoDerivatives 4.0 International License.

tests that the U.S. has faced in the construction, continuity and transformation of the hegemon power it has within the system. This article aims to put forward a solution within the framework of the liberal institutionalist theory associated with normative power. Although the leaders who guide U.S. foreign policy behavior may change over time, it will become evident with this study that the normative identity has been eroded by turning more towards the foreign policy understanding of U.S. interests in the face of the value- interest dilemma. The U.S. abandonment of the foreign policy approach shaped within the framework of the principle "a country's internal values should be compatible with its international values" has been the determinant of the change in the U.S. normative power. The article underlines that the U.S. will maintain its normative attitude in order to consolidate its identity, legitimacy and values-centered position in the international system.

Keywords: International System, Liberal Institutionalism, State, Normative Power, the United States

Extended Abstract

This study aims to shed light on the debate of the U.S. normative power within the international system. While the literature on international relations and American politics includes several studies looking into the economic, political, military, and strategic aspects of power as an independent variable of research for studying the international system, the present research dwells on the normative aspects of American power as the hegemon of the world order. Addressing the key turning points within the historical development of the U.S. normative power as the phases of construction, continuity, and transition given certain inconsistencies between ever-lasting American values of democracy, fundamental human rights, and freedoms and their implementation in the policymaking in respective fields, this study aims to unveil the transition of U.S. normative power within the international order. Thus, the interdisciplinary nature and far-reaching extent of the study would be an added value to international relations literature and foreign policymaking.

Within the theoretical framework of liberal institutionalist theory, this study investigates American leadership of international order through the independent variable of normative power. Based on qualitative data, the research inevitably considers the economic, political, and military developments of each historical period the American leadership analyzed. The interdependencies and dynamics of power are in firm

interaction within the international order, according to Keohane and Nye, the founding fathers of liberal institutionalism. The originality of this research stems from its ability to spot diverging instances of American policy from the normative virtues of interdependencies and to what extent the U.S. abided by its normative values at distinct phases of the historical development of its global leadership.

The findings of the research suggest that normative power has been the engine force for the construction and continuity of the American hegemony in the international order. The liberal thought leaders projected the normative power as both the source and means of American leadership to the world economies, politics, and finally, nations. Incorporation of normative values into the military, politics, and economic policy maneuvers were pursued on a customary basis by the U.S. during the construction and continuity phases of its hegemonic order.

The diverging policy actions became visible during the bipolar international order of the Cold War era. The implicit acknowledgment of Soviet Russia's integrity with Eastern Europe rendered the U.S. to pursue a reticent policy without acting in the face of human rights violations on several occasions including the division of Berlin and its aftermath and the occupation of Czechoslovakia. The U.S. perception of employing normative power in Asian and Latin American extensions of Soviet rule was however different. The Korean War and the Vietnam War have proven to be the battlefields of two superpowers, each having spared great efforts to justify their own normative values. Considering the economic downturn of early the 1970s, the US withdrawal from the Korean War underscores the priority given to interests rather than normative values. Having come out as the only superpower of the international order at the end of the Cold War, the U.S. foreign policy featured by lack of action when its normative power and leadership were most needed as in the ethnic conflicts in Africa and the Balkans throughout the 1990s. President Bush declared 'war on terrorism' after the September 11 attacks and followed up with the long-lasting Invasion of Afghanistan afterward Iraq, this again stands as a turning point for the decline of American normative power since the discourse paved the way to increased Islamophobia and aggravating polarization within the society, throughout the world. Although the Democratic and Republican approaches appear to differ in attaching importance to normative power, President Obama, Trump, and Biden unified in interest-oriented foreign policy approaches. For instance, while Obama demonstrated inconsistency with American

normative values by supporting the military coup in Egypt in 2013, Donald Trump's involvement in the January 6 U.S. Capitol attack and Biden's unconditional support of Israeli killings of unarmed women and children in Gaza in the name of safeguarding their own existence is in contradiction with American normative power, but in line with economic and political interests.

While the study outlines through historical phases, in which American leadership within the international order is assessed in terms of normative power, the key takeaways of the research can be classified into two categories.

Firstly, despite the commonly prevailing assumption of the influence of ideological tendencies of American Presidents on US foreign policymaking, interest-based policymaking comes out as the constant and inherent nature of the US outlook on world affairs since the late nineteenth century when the US economic power was set out for the construction of a new hegemonic order, the American one.

Secondly, when it comes to the dilemma of values vs. interests, American foreign policy measures have been crafted on the grounds of US interests, without exceptions. The liberal institutionalist theory puts forth the liberal international order as a combination of interdependencies and reciprocal support of democracies for each other while stipulating it is legitimate for undemocratic regimes to be eradicated by democratic regimes and to be democratized.

Giriş

Uluslararası düzenin anarşik yapısı devletlerin hiyerarşik bir düzende rol oynamasını gerektirmektedir (Waltz, 1979). Söz konusu hiyerarşik düzenin aktörleri olan devletler güçleri itibariyle uluslararası sistem içindeki rollerini değiştirebilmektedirler. Tarihsel süreçte devletlerin ekonomik, siyasi, askeri ve stratejik güçleri uluslararası sistemin bütününde alınan rollerinde belirleyici olmuştur. Askeri ve ekonomik kapasitenin ulusal amaçlara ulaşmak adına kullanılması sonucunda bir devlet dünya siyasetinde istediği sonuçları elde edebilmektedir (Nye, 2004). Nye'a göre bu yüzden dünya siyasetinde istediğiniz sonuçları sadece askeri güç ve ekonomik yaptırımlarla yani sert güçle değil, aynı zamanda sahip olduğunuz yumuşak gücünüz ile de elde edebilirsiniz. Joseph Nye ayrıca sert güç ile kısa sürelerde sonuçlar alınabileceğini ancak yumuşak güç ile istediğiniz sonuçları elde etmenin uzun süreçler alabileceğini de belirtmektedir. Ancak yumuşak güç ile elde edilecek sonuçlar sert güç ile elde edilecek sonuçlara göre daha kalıcı, kesin, sağlam ve daha uzun süreli olacaktır (Nye, 2004). Uluslararası sistemin hiyerarşik düzeninin en üst kısmında bulunan devletin süper güç, küresel lider ya da hegemon olarak farklı teorik bağlamlar çerçevesinde isimlendirildiği düşünüldüğünde, söz konusu devletin bulunduğu konuma gelebilmesi ve buradaki gücünü idame ettirebilmesi için ekonomik, siyasi, askeri, stratejik güçler bütününe ek olarak değer temelli gücünü de sistemin diğer aktörlerine kabul ettirebilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, 20. yüzyılın başları itibariyle yükselişe geçen ABD'nin ekonomik gücünün eş zamanlı olarak uluslararası düzenin siyasi ve askeri unsurlarına da sirayet etmesiyle İkinci Dünya Savaşı'nın sonu itibariyle dünya liderliğine gelmesini, normatif gücünün temelleri üzerinden ele alırken, 21. yüzyıldan itibaren ABD'nin yaşadığı siyasi, ekonomik ve değer temelli güç kaybını ön plana çıkartarak normatif gücünün sistem içerisindeki dönüşümüne vurgu yapmaktadır.

Tarihsel bir yöntemle kaleme alınmış olan çalışma, gücün tahakküm unsurunun güç kullanılan alanın rızasının hayata geçirilmesinde enstrümantal olan normatif değer temelli unsurlarına yönelik bir inceleme yapmaktadır. Amerikan dış politikasının uygulama aşamasında iç siyasi dinamiklerin de göz önünde bulundurulduğu süreçler, ABD'nin demokrasi, insan hakları ve özgürlükler ekseninde küresel bir güç olma peşinde farklı coğrafyalarda değişken politikalar izlendiğini dolayısıyla, söz konusu politikaların ortak noktasının Amerikan çıkarları olduğunu öne sürmektedir. Amerika'nın değer çıkar ikilemi arasındaki kalarak

çıkar eksenli dış politikaya yönelik artan eğilimi normatif temellere dayandırılarak inşa edilmiş olan güç basamaklarını arka plana atmaktadır.

Bu çalışma, ilk olarak liberal kurumsalcılık kuramı çerçevesinde, uluslararası ilişkiler literatüründe dünya liderliği ve hegemonya kavramlarına yönelik farklı kuramsal yaklaşımları incelemektedir. Bu bağlamda, hegemonya kavramının nasıl kurumsallaştığı ve uluslararası sistemin şekillenmesinde nasıl bir rol oynadığı tartışılmaktadır. Devamında, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) dış politikasında normatif güç kavramı üzerinden nasıl bir kimlik inşa ettiği ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın ikinci bölümünde normatif güce ilişkin kuramsal çerçeve sunulmakta ve ABD dış politikasının normatif kimliği tarihsel bir perspektifle analiz edilmektedir. Çalışma, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında üstlendiği dünya liderliği rolünü; 20. yüzyılın başlarından başlayarak, 11 Eylül 2001 saldırılarına kadar geçen süreçteki gelişmeler ışığında değerlendirmektedir. Bu süreçte, özellikle Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ile ortaya çıkan iki kutuplu yapıda ABD'nin eş liderlik konumunun, normatif güç kapasitesiyle nasıl dönüştüğü irdelenmektedir. 20. yüzyıl boyunca ABD, uluslararası sistemi kendi normları, ilkeleri ve değerleri çerçevesinde yönlendiren ve şekillendiren başat aktörlerden biri hâline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte, kendisini uluslararası siyasetten izole eden politikalarını terk ederek daha etkin ve müdahaleci bir dış politika benimsemiş; savaş sonrasında ise uluslararası sistemde hegemonik bir pozisyon edinerek bu yönelimi pekiştirmiştir.

ABD, 11 Eylül terör saldırılarına kadar olan süreçte, uluslararası yapıda yapıcı, işbirlikçi ve uluslararası hukuka uygun olarak hareket etmeye önem vermiştir. ABD, uluslararası kurumlar aracılığı ile kurduğu yakın iş birliği oluşumları, çevreleme politikaları ve normatif etiğe yaptığı vurgu ile tek kutuplu yapı üzerinde kurduğu hâkimiyetini başarılı bir şekilde yürütmüştür. ABD'nin artan demokrasi ve insan hakları söylemleri Batı değerlerinin evrensel bir kimlik kazanmasına yol açmıştır. Üçüncü bölüm, tarihsel süreçte en yoğun ve en hızlı gerçekleşen gelişmelerin yaşandığı içinde bulunduğumuz yüzyılın 11 Eylül saldırıları ile başlayan değişimi, Doğu merkezli bir dünya düzenine doğru evrilmekte olan uluslararası sistemde ABD'nin normatif gücüne yönelik yapılmış bir çözümlemedir. Bu bölüm, ABD'nin 21. yüzyılda karşılaştığı normatif sınamaları ele alarak, normatif kimliğin dönüşümünü ele alacaktır. Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD yönetimi George W. H. Bush ile başlamış, Bill Clinton, George W. Bush, Barack Obama ve Donald Trump'ın ve Joe Biden başkanlık dönemleri ile devam etmiştir. ABD yönetiminde yer alan liderler arasında Cumhuriyetçi görüşe sahip olan oğul Bush ve

Trump gibi başkanların politikaları realist teori çerçevesinde çıkar ve güç kavramları ile tanımlanmış, Clinton, Obama ve Biden gibi Demokrat ontolojiye sahip başkanlar ise sert güç politikalarını arka planda tutarak idealist bir çizgide ilerlemiştir.

Bu çalışma nitel bir araştırma özelliği taşımakla birlikte, karşılaştırmalı analiz yöntemleri çerçevesinde ABD gücünde yaşanan değişimi görebilmeyi amaçlamaktadır. Tarihsel çıkarımlardan yola çıkarak tümevarımsal bir sonuç elde ederek, hipoteze yönelik çözümlemeler getirmeyi amaçlamaktadır.

Teorik Analiz: Liberal Kurumsalcılık Kuramı Çerçevesinde ABD Dış Politikası

Liberal kurumsalcılık kuramına göre hegemonya devletlerarası ilişkilerin yönetilmesinde belirleyici kuralları koyan ve bu kuralların icrasının sürdürülmesinde yeterince güçlü ve buna istekli olan bir devletin içinde bulunduğu durum olarak tanımlanmaktadır (Keohane ve Nye, 1977, s. 44). Liberal kurumsalcılık ve daha geniş literatürde realist akımlarca da İkinci Dünya Savaşı sonrasında geliştiği ifade edilen Amerikan hegemonik oluşumu uluslararası düzende karşılıklı bağımlılıklar olarak ifade edilmekle birlikte, söz konusu karşılıklılığın asimetrik bir nitelikte olduğu verili bir durum olarak öne sürülmüştür. Robert Keohane ve Joseph Nye bu kuramın en önemli temsilcileridir. Örneğin, Keohane, 1970'ler itibariyle özellikle Vietnam Savaşı'nın uzatmalı sürecinde ortaya çıkan ekonomik darboğazla eş zamanlı olarak ABD'nin liderliğine uluslararası toplumun verdiği tepkilere bir nebze de olsa Amerikan öz eleştirisi ve cevap niteliğinde yayınlanan ''Hegemonyadan Sonra'' isimli eserinde hegemonya anlayışına ilişkin farklı kavramlar ortaya atmıştır (Keohane, 1984, ss. 243-244). Bununla birlikte, neoliberal kuram, 1980'lerin ikinci yarısı itibariyle Amerikan hegemonyasını gerek özel düzenlemelerle gerekse uluslararası rejimler olarak adlandırdığı kurumlar aracılığıyla icra edilmesinin yollarını aramıştır.

Nükleer silahların etkin olarak kullanılabileceği bir teknolojiye ulaşıldığı 21. yüzyılın ikinci on yılının geride kaldığı süreçte, Soğuk Savaş sonrasında olduğu gibi tek kutuplu bir dünya düzeni inşa edilmiştir. Bu yeni dünya düzeni içerisinde ABD'nin yeniden kuralları belirleyen güç olmasının ne uluslararası sistemin diğer aktörleri tarafından sıcak karşılanacağı ne de uluslararası toplumun bunu tezahür etme eğiliminde olmadığı bir süreçte ABD'nin dünya düzenini tahsis etmede iş birliği çağrıları yapmasının iki açıklaması bulunmaktadır.

İlk olarak, 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle etkinliği ifade edilen Amerikan hegemonyasının erozyonundan bahsederken ''tahakküm'' sözcüğünü tercih etmiş olan Keohane (1984, s. 246) hegemonyanın mirasının da Amerika liderliğinde kurulan uluslararası kurumların ekonomik ve politik değerlerinde görülebileceğini ifade etmiştir. Bu anlayış, dünya ekonomisinin özellikle gelişmekte olan ülke ve bölgelerinde ABD'nin kaynak dağılımında neden olduğu eşitsiz politikaları demokrasi, insan hakları ve özgürlükler bağlamında dengeleme politikası olarak normatif güce verilen ağırlık olarak gün yüzüne çıkarmaktadır.

İkinci olarak, Amerikan devlet yapısı ve uluslar üstü ilişkilerin belirleyici olduğu liberal bir yapı kazanmış uluslararası düzende, Amerikan hegemonyası rızaya dayalı, işbirlikçi ve entegre edici özellikleriyle, güç dengelerini kuran baskıcı bir hegemon olmak yerine, Batılı partnerleri tarafından uluslararası siyaseti düzenlemeye 'davet edilen sembolik imparatorluk' (Lundestad, 1986) olarak yorumlanmıştır. Lundestad ile örtüşen bir şekilde, John Ikennberry ve Daniel Deudney (1999) hegemonyayı telaffuz etmemeye özen göstererek karşılıklı bağımlılıklar üzerinden şekillendirdikleri hegemonya kavramının eksiklerinin yapısal liberalizm teorisinin hegemonya anlayışı ile kapatılabileceğini öne sürmüşlerdir. Yapısal liberalizm teorisinde hegemon aktör olarak ABD, Sovyetler Birliği'ni dengelemenin yanı sıra, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) aracılığıyla Batı Avrupalı partnerleri arasında güvenlik dengesini kurarak Avrupa'da nüfuz alanını korumuştur.

Dolayısıyla, Ikenberry ve Deudney'e göre hegemon olan kökenleri Bretton Woods Sistemi'ne dayandırılan ABD merkezli liberal uluslararası düzendir. Bu sistemde ise, sistemin hegemon olmayan üyeleri aleyhine olabilecek asimetrik ilişkilerin hegemonun baskıcı olmasına gerek kalmadan meşru ve kabul edilebilir olabileceğini savunan Ikenberry ve Kupchan, etkinin çift yönlü bir akışta olduğunu ifade etmektedirler (1990). Çift yönlü akışı olan etkinin ise karşılıklı etkileşime açık bir siyasi düzen yaratacağının öne sürülmesi ile bu akışın yine normatif ve Amerika merkezli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Keohane ve Nye, " Güç ve Karşılıklı Bağımlılıklar'' adlı eserinde Amerikan siyasetinin uluslararası ilişkilerdeki seyrini nötr bir şekilde yansıtmaktadır (2012). Ikenberry'nin, açık ve tartışma kabul etmeyen bir şekilde ABD'nin liberal uluslararası düzenin kurucusu ve değişen güvenlik ve iktisadi dinamiklere rağmen belirleyici rolünün sona ermeyeceğine olan katı inancı dikkate değer olmakla birlikte bunun transnasyonal ilişkiler, Batılı demokratik liberal partnerleriyle yeni

ve geliştirilmiş iş birlikleri ışığında devam ettirileceğini savunması Keohane ve Nye'dan ayrışan yönlerindendir (2001, ss. 29-41). Bir diğer ayrışan nokta, karmaşık karşılıklı bağımlılık teorisinin 1977'de ilk defa değerlendirmeye çıktığı sırada gerçek olduğunu kabul ederek günümüz dünya siyasetindeki gelişmelerin teoriyi daha anlamlı kıldığını belirten Keohane ve Nye (1977), teorinin giderek daha geniş alana yayıldığını ifade etmekle birlikte bölgeler (regions) ve konular (issues) arasında teorinin uygulanabilirliğine ilişkin varyasyonlar olabileceğini söylemektedir. Bu açıdan bakıldığında, Deudney ve Ikenberry'nin nüfuz etmiş karşılıklı hegemonya karakterini içeren yapısal liberalizm teorisi, neorealist ve liberal uluslararası ilişkilerin eksiklerini tamamlamayı hedeflerken daha bütüncül yaklaşmaktadır.

Keohane, Nye ve Ikenberry'nin hegemonya ve karşılıklılık kavramlarına bu bağlamda bakıldığında ise, Keohane ve Nye'ın güç ilişkilerini yönlendiren unsurlara devletlerin yanı sıra uluslararası kurumları eklemesi, Ikenberry'nin uluslarüstü kurumlara verdiği önemle birbirlerine eklemlenebilmektedir. Ancak, Keohane'ın gücü amaç ve uluslararası kurumları araç olarak görmesi, Ikenberry'nin uluslarüstü kurumların Batı ve Amerika'nın değerlerini sürdüren normatif yapılar olduğunu ortaya koyması ile ayrışmaktadır. Ikenberry uluslarüstü kurumlarda ABD'nin bir sahipliği olduğunu iddia ederek gelişen ve liberal uluslararası sistemde rol oynamak isteyen ülkelerin siyasi ve iktisadi yapılarını da bu düzene uydurarak dâhil olabileceklerini savunmaktadır.

Keohane ve Nye'ın söylemlerinde Batılı olmayan ülkelere yönelik sisteme dâhil olma konusunda normatif değerlere uyma zorunluluğu olduğu görülmemektedir (Keohane ve Nye, 2012, ss. 191-213). 1977 yılından 2012 yılına dek süregelen dört baskısında içinde bulunulan dönemlerin konjonktürüne uyarlanmış olan Güç ve Karşılıklı Bağımlılık ağırlıklı olarak asimetrik bağımlılık ilişkilerini içeren karmaşık karşılıklı bağımlılık teorisini tarihsel çerçevede incelemektedir. Buna göre, uluslararası düzende asimetrik bağımlılıkların İkinci Dünya Savaşı sonrasından bu yana devam eden uluslar üstü ilişkiler bazında kurulmuş Amerikan hegemonyasının 2008 Finans Krizi'nin akabinde varoluşsal bir krize girmesiyle kapitalist piyasa ekonomisi temelinde oluşturulmuş liberal uluslararası düzenin sonuna gelindiğine ilişkin varsayımların panzehiri niteliğindedir.

Liberal uluslararası düzenin kurumlarının, Amerika'nın demokratik, hukuka dayalı, tahmin edilebilir, şeffaf ve iş birliğine açık siyasal devlet yapısı ile finansal kurumlarının sağlam iktisadi yapısı ile ifade

eden Ikenberry, normatif değerler ışığında ortaya koyduğu hegemonik düzende Amerika'nın liderliği azalsa da onu hâlâ belirleyici yapacağını savunmaktadır (2001, ss. 21-49). Nye, yeni güç dengeleri üzerine yapılan bir tartışmada yeni dünya düzenini Amerika'nın düşüşü ile değil Batı dışı güçlerin yükselişi ile açıklamıştır (Ikenberry, 2015).

Amerikan tek kutupluluğunu Amerikan Barışı (Pax Americana) olarak tanımlayan Christopher Layne, büyük devletlerin sistem içerisinde yükselişe geçtiğini belirtmektedir. ABD 'nin aşırı genişlemesi ve ekonomik gücünün zayıflamasıyla Amerikan hegemonyasının son bulduğunu dile getirmektedir (Layne, 2011, s. 149). Nye, Çin'in yükselen gücüne referansla, Amerika'nın değerlerinden kaynaklanan ortak çıkarlara hizmet etmemeleri yüzünden diğer güçlerin Amerika'nın yerini alamayacağını belirtirken neoliberal teorinin en önemli savunucusu olan Ikenberry de normatif değerlerin ortak paydasında ABD'nin dünya liderliğinin devamlılığını sağlama arayışı içindedir. Dolayısıyla, hegemonya kavramını dünya siyasetinde liberal düzenin kuruluşuyla eş zamanlı olarak Amerikan devlet ve siyaset yapısının temellerine dayandıran neoliberal teorinin normatif güç ekseni liberal, demokratik, hukukun üstünlüğü bazında oluşturulmuş uluslararası sistemi özünde Amerikan hegemonyası ile özdeşleştirmektedir. 21. yüzyılın eşiğinde ABD'nin uluslararası hegemonik gücünün iktisadi ve siyasi bileşenleri erozyona uğradıkça ABD'nin fikir önderleri, siyaset bilimcileri ve siyaset yapıcıları Amerikan'ın normatif gücünü öne çıkaracak hegemonik oluşum şekillerini öne çıkarma eğilimine girişmişlerdir.

Kavramsal Analiz: Normatif Güç'ün Tanımı

Norm, sözlük anlamıyla "uyulması gereken kural, önceden belirlenmiş kalıp" manasına gelmektedir. Normatif sözcüğü ise "davranışın kalıplarını, standartlarını ve tanımı yapan, olması gerekeni ortaya koyan" anlamında kullanılmaktadır. Normlar aktör davranışıyla ilgilidir ve eylemlerin belirli prensipler etrafında şekillendirilmesini öngörmektedir (Tabak, 2014, ss. 149-150). Normatif güç, yalnızca askeri ya da ekonomik değil aynı zamanda fikirler ve düşünceler aracılığıyla işleyen bir güçtür. (Diez, 2005, s. 615)

Normatif bir iktidar kavramı, "görüş üzerindeki güç", "irade gücü" veya "ideolojik güç" olarak tanımlanmaktadır. Demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları normları, demokratik Batıyı komünist Doğudan ayırmanın önemli olduğu bir zamanda ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, normların güçlendirilmesi ve genişletilmesi, devletlerin kendi değerlerini meşrulaştırmasına hizmet etmektedir. Normatif güç,

yalnızca yasalarla değil, aynı zamanda evrensel değerler ve insan hakları gibi evrensel kabul görmüş normlarla da bağlantılıdır.

Normatif güç kavramının fikir babası olan Ian Manners'a göre, demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlükler, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal dayanışma gibi temel ilke ve yaklaşımların üçüncü ülkeler tarafından kabul görmesi ve bu yönde davranmaya ikna edilmeleri normatif güç olup olmadığını belirleyen önemli kriterlerdir. Manners normatif güç kavramını Avrupa Birliği (AB) ekseninde ele almaktadır ve 2000'li yılların başında, AB'nin uluslararası rolünü ve etkisini yeniden kavramsallaştırmak için bir başlangıç noktası olarak sivil güç kavramını tekrar yorumlamıştır. AB'nin amaçlarına demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları öncelikleri gibi normatif araçlarla eriştiğini fakat bunun da ötesinde AB'nin diğerleri için neyin normal neyin normal olmadığına karar verme gücünü ifade etmektedir (Manners, 2002, ss. 235-58). Manners'a (2002) göre AB'nin güvenlik ve savunma konularında küresel bir aktör olma amacı ancak normatif gücünü artırabilmesiyle mümkündür. Manners'ın (2002) tanımlaması uyarınca bir aktörün normatif güç olarak kabul edilmesi için uluslararası alanda dünyanın geri kalanıyla yürüttüğü ilişkilerini belirli normlara dayandırıyor olması ve bu durumun süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Manners, normatif güç kavramının öncelikle düşünsel olduğunun altını çizmiştir. Ona göre bu güç, maddi veya fiziksel olmaktan öte fikri ve soyut bir güçtür ve dünyanın geri kalanıyla olan politika ve ilişkiler ancak bu normatiflik zemininde sürdürülmelidir (Manners, 2009, s. 2).

Diez, normatif gücün doğasını "araçsal olarak normatif güç, yalnızca askeri ya da yalnızca ekonomik değil aynı zamanda fikirler ve düşünceler aracılığıyla işleyen bir güçtür" ifadeleriyle özetlemektedir (Diez, 2005, s. 615). Normatif güç fiziksel ya da maddeye dayalı bir güç olmaktan öte, normlarla temellendirilen düşünsel güçtür. Normatif güç, yumuşak güç kavramı ile de ilişkilidir. Yumuşak güç, bir ülkenin kültürü, politikaları, değerleri ve normları ile diğer ülkeler üzerinde ikna edici bir etki yaratabilmesidir. Bu etki, zorlama veya askeri güç kullanımı yerine, değerler ve normlar üzerinden oluşturulur. Bu açıdan, normatif güç bir ülkenin dış politikalarında, insan hakları ve adalet gibi evrensel normlar üzerine kurulu bir yaklaşım sergilemesiyle kendini göstermektedir. Normatif gücün temelleri özellikle Birleşmiş Milletler'de (BM) karşılaştığımız uluslararası oydaşmalarla, anlaşmalarla ya da antlaşmalarla birlikte bir uluslararası meşruiyet eşiğine sahip olan ilkelerde uzlaşabilme kapasitesidir.

Tarihsel Analiz: Alternatif Bir Bakış Açısı: ABD 20. Yüzyıl İtibariyle Normatif Bir Güç Müydü?

Neoliberal ve neorealist teoriler Amerikan hegemonyasının İkinci Dünya Savaşı sonu itibariyle siyasi, ekonomik, stratejik, askeri ve nihayetinde normatif olarak bütün unsurlarıyla birlikte uluslararası sisteme hâkim olduğunu öne sürmekle birlikte, Neo Marksist bir yaklaşım olan Dünya Sistemleri Teorisi (Hopkins ve Wallerstein, 2016) Amerikan hegemonik oluşumunu Birinci Dünya Savaşı ve sonrasına dayandırmaktadır. Karşılıklı bağımlılık yaklaşımı ise ABD'nin özellikle norm ihracının somut yüzü olan komşuluk politikası yoluyla; AB'ye komşu devletlerin AB ve üyeleri ile asimetrik ve hiyerarşik bir ilişki modeli kurmaya zorlandığının altını çizmektedir. Ayrıca Neo Marksist yaklaşıma göre, ABD "sahiplendiği medenileştirme misyonuyla" emperyal düzenini devam ettirerek çevrenin çevre olarak kalmasını sağlayabilecektir ve böylece sağladığı ekonomik fayda ile çekirdeğin (merkezin) çevreden beslenmesini sürekli kılmaya çalışacaktır. Bu konuda yapılan çalışmalar (Sarica Kelle, 2023) iktisadi bir dönem ışığında siyasi ve diplomatik süreçlerin okunmasıyla vücut bulmuş ve esasında ABD'nin fiiliyatta Birinci Dünya Savaşı itibariyle uluslararası düzenin kurallarını koyduğunu ortaya çıkarmıştır.

Örneğin, Birinci Dünya Savaşı'na girişi öncesinde ABD'li finans şirketi J.P. Morgan'ın Birleşik Krallık başta olmak üzere müttefik ülkelere silah üretimi ve satışını kapsayan resmi bir anlaşma temelinde destek vermesi, savaşın stratejik ve iktisadi gidişatını etkilemiş ve koşullar nihayetinde ABD'nin savaşa girişi için elverişli bir duruma geldiğinde savaş ABD Başkanı Wilson'un deyimiyle 'bütün savaşları bitirecek' bir savaş olması için ABD'nin dâhil olduğu ve ABD'nin yönlendirdiği bir savaş olmuştur (Kratz, 2017). Bu bağlamda, savaş sonrası dünya düzenini belirleyen Wilson İlkeleri ABD'nin normatif gücünün Doğu-Batı ve Kuzey-Güney olmak üzere her coğrafyada ilk bütüncül tezahürü olmuştur. Ayrıca, Birleşik Krallık'ın Güney Afrika'da giriştiği emperyalist Boer Savaşı (1895) sürecinde ilk defa ABD'den borç almış olması, 20. yüzyılın eşiğinde ABD'nin ekonomik üstünlüğü üzerinden dönemin hegemon gücüyle içinde bulunduğu asimetrik bağımlılık ilişkisinde dengeyi kendi lehine değiştirdiği bir süreci beraberinde getirmiştir.

İki savaş arası dönemin kırılma noktalarından Paris Barış Konferansı ve Almanya'nın tamirat borçlarının çözümlenme süreci Büyük Buhran'a kadar süreklilik arz eden bir şekilde ABD'nin normatif gücü ışığında yapılan müdahaleleri içermiştir. Örneğin, Almanya, Fransa ve Belçika'nın topraklarını kapsayan ve kömür madenleri açısından zengin olmasıyla

çelik üretiminin yoğunluk gösterdiği bir sanayi merkezi olan Ruhr Havzası, savaş sonrası Almanya'ya biçilen ağır tamirat ödemelerinin gecikmesi ya da ödenmemesi durumunda İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Her ne kadar bu dönem izolasyonist politikaların hakim olduğu bir süreç olarak ifade edilmiş olsa da Washington Silahsızlanma Konferansı, Locarno Anlaşmaları, Dawes ve Young Planları'na önderlik ve ev sahipliği yapmış olması iki savaş arası dönemde etkin ve yönlendirici nitelikte var olan Amerikan normatif gücünü ortaya çıkarmaktadır.

1929 yılında gerçekleşen Büyük Buhran sonucunda tahribata uğrayan dünya ekonomisi 1934 yılı itibariyle ABD merkezli ''Yeni Düzen'' (New Deal) politikaları üzerinden toparlanma sürecine girmiştir. Sosyal refah ortamı, uluslararası ticari ilişkilerde ithalat ve ihracat dengelerinin ABD lehine tesis edilmesine yönelik düzenlenen serbest ticaret anlaşmaları, 1930'larda çokça telaffuz edilen tecrit politikalarının aksine normatif değerler ışığında meşrulaştırılmış müdahaleci bir Amerikan dış politikasını öne gözler önüne sermektedir. Bu süreçte, Avrupa'da yükselen aşırı sağın kontrol altına alınamaması, İtalya ve Almanya'nın kaynak arayışı esnasında sergiledikleri saldırgan tutumları, ABD dış politikasının sessizlikle karşıladığı dönemleri beraberinde getirmiştir. Örneğin, 1935'te İtalya'nın Habeşistan'ı işgali karşısında diplomatik kulislerde Birleşik Krallık ile fikir alışverişi ile yetinen ABD, 1938'de Avusturya'yı Almanya ile birleştiren Hitler'in siyasetine sessiz kalmayı tercih etmiştir. Öyle ki, 1938 yılına ilişkin ABD arşivleri, Almanya'nın Avusturya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan kalan borçlarını ABD'ye ödemeyi üstelendiğini ve bunun kabul edildiğini belirtmektedir (U.S. Department of State, 1939, s. 209). Savaşa giden süreçte kurulan ittifakların bir önceki savaş ile paralellik arz etmesi, ABD'nin yine sonradan, çözümleyici, dengeleri değiştiren ve demokrasi, insan hakları ve özgürlükler için savaşan bir güç olarak savaşa dâhil olması, normatif gücünün uluslararası toplum tarafından benimsendiği ve yüksek sesle telaffuz edildiği süreci başlatmıştır.

İki Kutuplu Dünya Düzeninde ABD'nin Normatif Gücü: Soğuk Savaş Dönemi

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda gerçekleştirilen Potsdam Konferansı ve Stalingrad süreci; barışı sağlama ve barış ortamının tesisini üstlenecek BM'nin kuruluşunu, bununla birlikte Sovyet Rusya'nın da kurucu üyelerden biri olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK)'nin daimi üyelerinden biri olmasını beraberinde getirmiştir. Sovyet lider Joseph Stalin'in agresif ve uzlaşması güç bir tavır sergilemesinin yanı sıra, Soğuk Savaş'ın Batı Bloku'nu yönlendiren aktör olarak ABD'nin

Sovyetler Birliği'nden algıladığı tehdit seviyesinin giderek artması, dünya kamuoyunda demokrasi, çoğulculuk ve insan hakları gibi normatif değerler açısından Sovyetler Birliği'ni Soğuk Savaş'ın karşıt gücü olarak konumlandırmıştır. Soğuk Savaş tabiatı itibariyle Doğu-Batı arasındaki güç mücadelesinin geleneksel anlamda güç kullanılmadan gerçekleştiği bir dönem olmuştur. Bu nedenle, Sovyetler Birliği'nin dış politikasına ilişkin atılan her adımda ABD'nin siyasi, ekonomik ve askeri gelişmelerinin uluslararası yankılarının etkisi derin olmuştur (Hopf, 2012). Buna paralel olarak, Soğuk Savaş dönemi ABD dış politikası Batı'nın demokrasi, insan hakları ve özgürlüklere yaptığı referanslarla normatif bir şekle bürünmüş ve Sovyet halkları nezdinde ilgiyle karşılanmıştır.

Bu dönemde ön plana çıkan ABD'nin Doğu Almanya ile olan ilişkileri olmuştur. İkinci Dünya Savaşı itibariyle ABD, İngiltere ve Fransa güçleri Demokratik Alman Cumhuriyeti sınırları içerisindeki Batı Berlin'de yer almaktaydı. 1952 yılında Stalin ile Batılı güçler arasında yapılan müzakerede Stalin, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesini Batı Almanya'nın silahsızlanması koşuluyla kabul edeceğini belirtmiştir. Buna karşılık Avrupa Savunma Komitesi (European Defence Committee – EDC) Batı Almanya'yı altı kurucu üyesinden biri olarak kabul etmiş ve Doğu Almanya'yı da silahlandırması sonucunda Demokratik Alman Cumhuriyeti Genel Sekreteri Walter Ulbricht ve Stalin'in iş birliği ile Doğu Almanya bir Sovyet uydu devleti haline getirilmiştir. Ele alınan sosyalizmin inşa programına göre, tarımın kamulaştırılması, ticaret ve sanayide özel teşebbüse karşı kampanya, ağır sanayinin geliştirilmesi, kilise ve dinin reddi yanı sıra karşı hareket ve görüşlerin de ağır bir şekilde bastırılması öngörülmekteydi (Seton-Watson, 1971, ss. 75-100).

Sovyetler Birliği'nin uydu ülkeleri ile ilişkilerinde ABD'nin ya da genel anlamda Batı'nın etkisi Winston Churchill'in demir perdeye referans verdiği konuşmasında özerkliğe işaret ederken, Doğu ve Batı Almanya (1953) ve 1958-1961 yılları arasında süregelen gerginlikler sonunda Berlin Duvarı'nın örülerek Berlin'in ayrışması sürecinde daha müdahaleci bir şekil almıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonunda ABD ve Sovyet Rusya tarafından 38. paralelin Kuzey ve Güney Kore'yi ayıran yapay bir sınır olarak belirlenmesi 1950-1953 arasında kapitalist ve komünist dünya görüşlerinin karşı karşıya geldiği Kore Savaşı'na yol açmıştır. Kore Savaşı, kapitalist Güney'in komünist Kuzey'e galip gelerek ABD'nin demokrasi, insan hak ve özgürlüklerini içeren normatif gücünün katlandığı bir savaş olmuştur.

1957 yılında ABD Başkanı Dwight D.Eisenhower, başka bir devlet

tarafından silahlı saldırıya uğrayan ulusların Amerikan ekonomik yardımını talep edebilecekleri bir öğreti yayınlamıştır (Hahn, 2006). Buna göre, Batı, Sovyet uydu ülkelerinin özgürlüğüne herhangi bir müdahale olduğunda bu ülkelere açık destek vermeyi gündeme getirmekteydi (U.S. Department of State).

Batı ve Doğu Berlin'in birleşmesine ilişkin ABD Başkanı Eisenhower ve Sovyet Lider Nikita Krushchev arasındaki müzakereler iki tarafın da ödün vermemesiyle tıkanmıştır. ABD seçimlerinden sonra yönetime geçen yeni Başkan John F.Kennedy ile Berlin üzerinde yaşanan Doğu-Batı gerginliği Küba'da olan gerginliğe benzer şekilde ne kadar kolay savaşa yol açabileceğini göstermiştir. Anlaşma sağlanamamasına rağmen örülen Berlin Duvarı'na ABD'nin tepkisinin beklendiği kadar sert olmamasının nedeni bir yandan da farklı coğrafya ve uzmanlık (bilim ve teknoloji) alanlarındaki çekişmeler olmuştur (Foreign Relations of the United States, 1958-1960, 1993).

Çekoslovakya'nın işgali ve 'Varşova Paktı' harekâtı karşısında Batı'nın tepkisiz kalması, Doğu Avrupa ve Sovyetler'in içişlerine karışılmaması konusunda içsel bir anlaşma sağlandığını göstermiştir. ABD'nin evrensel normatif değerlerini Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupalı uydu devletleri konusunda uygulamaya geçirmesinde gösterdiği çekimser tavır, Doğu Avrupa'nın Sovyetler Birliği'nden ayrılmasında geciktirici bir rol oynadığı söylenebilir. ABD, Doğu Avrupa'yı Sovyetlerin 'yayılmacı değil kurulmuş alanı olarak' gördüğünü açıklamıştır (U.S. Department of State). Dolayısıyla, ABD, 1968 Prag Baharı'nın sonlandırılmasında da gösterdiği çekimser tavrı ile Sovyetler'in kendi iç meselelerine karışmayacağı mesajını vermiştir.

Sovyetler Birliği ve ABD'nin farklı alanlarda, özellikle 1962 Küba Krizi'nde dünyanın endişesini üzerine çektikleri gibi, savaşa çok yaklaşmış ve bunun bu kadar kolay olmamasına iki tarafın da mutabık kalmış olması belirleyici olmuştur. Çekoslovakya'nın işgali ardından ABD'nin de Sovyetlere karşı farklı bir anlayışının gelişmesi gündeme gelmiştir. ABD ve diğer NATO üyeleri gerilimden uzak durmak için Avrupa'daki taleplerini hafifletmiştir. Sovyet lideri Leonid Brejnev ise Avrupa'daki Sovyet uydu devletlerinin Batı ile ilişkilerden daha öncelikli olduğu düşüncesiyle Brejnev Doktrini'ni yayınlamıştır. Brejnev Doktrini'ne göre, komünist bir hükümetin tehdit altında olduğu herhangi bir ülkeye Moskova'nın müdahale hakkı vardı (Ouimet, 2012). Çekoslovakya'nın işgalinin meşrulaştırılabilmesi amacı üzerine yayınlanmış bu doktrin, işgalin BMGK'da kınanması yolundaki kararın alınmasında Sovyetler

Birliği'nin itirazları üzerine amacına ulaşmış oldu.

Doğu Avrupa'yla ilişkileriyle tezatlık içinde olan unsur, ABD'nin Soğuk Savaş döneminde Uzak Doğu siyaseti olmuştur. Bu coğrafyada her ne kadar Doğu Avrupa gibi uzak ve kültürel farklılık içeriyor olsa da, 19. yüzyıl itibariyle ABD'nin diğer Avrupalı sömürge güçleriyle eş zamanlı olarak Çin'de ekonomik ve stratejik çıkar mücadelesi içine girmiş olması, Filipinler üzerinde İspanyol-Amerikan Savaşı itibariyle kaydetmiş olduğu egemenlik ve nihayetinde kökenleri 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nda Japonya'ya verilen Amerikan desteğine dayanan tarihsel bağ, ABD'nin Uzak Doğu'yu iki kutuplu düzende Sovyet rejimine teslim etmeyeceği bir konjonktürü oluşturmuştur.

İki kutuplu dünya düzeninin süper güçlerinin Uzak Doğu'da bir diğer çatışması Vietnam Savaşı üzerinden olmuştur. 20 yıl süren savaşta ABD önce, tarihsel olarak Fransa'nın hâkim olduğu Vietnam'a cephe desteğinde bulunmuş ve sonrasında 1963-1973 arasında savaşa dâhil olmuştur. Bu süreçte kapitalist dünya ekonomisinin içinden geçmekte olduğu petrol krizinin de etkili olduğu 1970'lerin enflasyonist ekonomik kriz ortamında Başkan Richard Nixon, 15 Ağustos 1971'de İkinci Dünya Savaşı itibariyle altına tercih edilmiş tek para birimi olan doların altın ile konvertibilitesini askıya aldığını duyurmuştur. Nixon Şoku (Garten, 2021) olarak literatüre geçen gelişme, ABD'nin Vietnam'da uzun süreli mücadelesinin de kötü ekonomik gidişata sebep olduğu gerekçesi ile tepki alarak kapitalist dünya ekonomisinde anti-Amerikancı eğilimlerin artmasına neden olmuştur. Normatif gücünün düşüşe geçtiği süreçte ABD Vietnam'dan çekilmiş ve iki yıl sonra savaş sona ermiştir. Bu süre aynı zamanda, komünist blokta yer alan Çin ile görüşmelerin başladığı, Sovyet Rusya ile yumuşama siyasetinin öne çıktığı bir süreç olmakla birlikte, ABD'nin yeniden insan hakları, demokrasi ve özgürlük yönlü normatif gücünün yükselişe geçtiği bir süreci doğurmuştur.

Kapitalist dünya ekonomisinin 1970'lerde girdiği krizin 1980'lerin Yeni Sağ ve Yeni Sol akımlarıyla çözümlenme çabaları verildiği süreç, Birleşik. Krallık'ta Thatcherizm, ABD'de ise Reaganizm olarak hayata geçirilmiştir. 1985 sonrası, Ronald Reagan yönetiminin Doğu Avrupa ve Sovyet vatandaşlarının özgür siyasi iradesine verdiği destek Sovyet lider Mihail Gorbachev'in yeniden yapılanma (perestroika) ve açık diyalog (glastnost) siyasetini lanse etmesiyle Sovyetler Birliği'nin iç siyaseti farklı bir boyuta girmiştir. Doğu Almanya'daki ekonomik çöküşten kaçmak isteyen Almanlar, en son çare olarak özel trenlerle uzaklaştırılmayı istemişlerdi ve Batı Almanya'ya sığınmışlardı. Bu durumun farkında

olan Gorbachev, Doğu Almanya ziyareti sırasında yönetimi reforma çağırmıştır ve Doğu Almanya'nın lideri Eric Honecker'in değiştirilmesini istemiştir. 9 Kasım 1989'da Doğu Alman Hükümetinin bütün Doğu Alman sınırlarının açıldığını ilan etmesi üzerine Berlin Duvarı kalabalıklar tarafından yıkılmıştır.

Doğu Avrupa Sovyetler Birliği için güvenlik açısından vazgeçilemeyecek kadar önemliydi (Steele, 1985, ss. 87-115) ve bu Uzak Doğu'daki tarihsel bağlarıyla karşılaştırmalı düşünüldüğünde ABD'nin anlayışla yaklaştığı ve Sovyetlere ilişkin siyasetinin farklılık gösterdiği bir unsur olmuştur. Sonuç olarak, Amerikan diplomat George Kennan'ın dönemin başlarında öne sürdüğü üzere (1947) Soğuk Savaş ABD'nin normatif gücünün iki kutuplu düzenin diğer kutbundaki halklara çekici gelerek Sovyet rejimini içten yıkacak bir hareketin uzun dönemde meyvelerini verdiği bir tarihsel kesit olmuştur.

Tek Kutuplu Dünya Düzenine Dönüş: ABD'nin Normatif Gücü Ne Ölçüde Etkili?

Soğuk Savaş'ın sona ermesi Başkan George H. W. Bush'un 'Yeni Dünya Düzeni' (Oberdorfer, 1991) olarak nitelediği uluslararası düzende ABD'nin tek süper güç olarak sistemin sorumluluklarıyla ve sorunlarıyla baş başa kaldığı bir süreci beraberinde getirmiştir.

Başkan Bush'un Yeni Dünya Düzeni 1980 yılında Başkan Jimmy Carter tarafından ABD'nin Körfez bölgesinde gerekli gördüğünde askeri güç kullanacağına yönelik verilen teminatla bir devamlılık olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde, Sovyetler Birliği'nin 1979 yılında Afganistan'ı işgali üzerine Sovyetler'in Körfez bölgesinden uzak durması ve ABD'nin hayati çıkar olarak ifade ettiği Ortadoğu petrollerinin serbest dolaşımına herhangi bir tehdit oluşturmaması için Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski tarafından Başkan Carter'a ithafen tasarlanmış olan Carter Doktrini, Soğuk Savaş'ın sonlarına yaklaşılan dönemle Soğuk Savaş sonrası yeni dünya düzeninde ABD'nin normatif değerler çerçevesinde izlediği stratejik ve güvenlik siyasetinin devamı halinde icra edilmiştir (Leffler, 1983). Amerikan stratejisinin normatif değerlerle birleşimine bir diğer örnek de 1985 yılında Başkan Ronald Reagan'ın Kongre mesajında ifade ettiği üzere Afganistan'dan Nikaragua'ya hayatını riske atan, özgürlük ve doğuştan verilmiş haklar için mücadele eden insanlara verilen Amerikan dayanışması olmuştur (Central Intelligence Agency, 1985).

Soğuk Savaş sonrası yeni dünya düzeninde ABD dış politikasının ayrışan

yönü; özellikle etnik temelli çatışmalarda beklenen müdahalenin geç gelmesi ya da hiç gelmemiş olmasıdır. Sovyetler Birliği'nin dağılma süreci sonrasında Sovyetlere bağlı uydu devletlerde meydana gelen dönüşümlerden biri de Yugoslavya'nın dağılması olmuştur. Etnik, dini ve kültürel çeşitlilik barındıran Yugoslavya'da homojen bir Sırp-Yugoslav devleti oluşturma amacıyla çoğunlukta olan Müslüman nüfusun etnik temizlik ile ortadan kaldırılmasına yönelik Temmuz 1995'te Sırp ve Yugoslav güçleri tarafından gerçekleştirilmiş Srebrenica Soykırımı'na, ne ABD'nin liberal değerlerini temsil eden BM ne de ABD'nin ya da Avrupa ülkelerinin kendisi bir müdahalede bulunmuştur. Srebrenica Soykırımı, evrensel değerler olarak lanse edilen demokrasi, özgürlük ve insan haklarının aslında Batılı olmayan uluslarda uygulama dışı kaldığı izlenimini pekiştirmiştir.

Geç olmakla birlikte, 1999 yılında Başkan Bill Clinton Afrika ve Balkanlarda süregelen etnik çatışmalara referansla, Amerikan değerlerinin ve ulusal çıkarlarının olduğu yerde ve Amerika'nın bir fark yaratabileceği durumlarda ABD'nin üzerine düşen görevi yerine getireceğini açıklamıştır (Szandzik, 2023). Soğuk Savaş sonrası dünya siyasetinde güvenlik sorununun her kıtada giderek çeşitlendiği ve arttığı bir dönemde Clinton, soykırımın başlı başına bir Amerikan ulusal çıkarı çerçevesinde ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, Başkan Clinton Afrika, Balkanlar ve Orta Avrupa'da din, ırk ve etnik köken nedeniyle öldürülen insan kitlelerinin savunulmasının ABD'nin yetkisi içinde olduğunu söylemiş ve ABD'nin zulmü durduracağını taahhüt etmiştir (Brinkley, 1997). Başkan H.W. Bush'a nazaran yumuşak güç siyaseti ile öne çıkan Başkan Clinton'ın ABD'nin normatif gücüne ilişkin söylemi iyileştirme yoluna gittiği açıkça görülse de uluslararası düzenin çeşitlilik kazanan etnik ve kültürel temelli sorunları ve eklemlenen göç sorunu 2000'li yılların başında ABD'nin dış politika yapımında ve bunun uluslararası sistemin diğer aktörleri tarafından algılanmasında farklılıkların olduğu bir süreci başlatmıştır.

ABD'nin Normatif Duruşu Bağlamında Sınavları

ABD Hegemonyasında İnşa Edilen Yeni Dünya Düzeni

Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyetler Birliği'nin egemenliğinin sona ermesiyle ABD, uluslararası yapıda tek söz sahibi ülke olmuştur. Krauthammer, ABD'nin tek kutuplu dünyanın liderliğini yapması, dünya düzeninin kurallarını ortaya koyması ve onların uygulanmasını sağlaması dünya barışı için gerekli olduğunun altını çizmektedir (Krauthammer, 1990, s. 32).

Soğuk Savaş sonrası dönemde dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen bir gelişme, Amerikan çıkarlarını doğrudan ilgilendirmese bile, ABD'nin bu sorunlar karşısında kayıtsız kalması mümkün olmamıştır (Arı ve Öz pirinççi, 2011, s. 24). ABD'nin kuruluşundan itibaren ilk önceliği ulusal anlamda birlik ve beraberliğin sağlanması ve kıta içerisinde var olan gücünü arttırmaktır. ABD'nin bu yeni dünya düzeninin geleceğine yönelik ön plana çıkan ana başlık ise ABD Başkanı Richard Nixon yönetimin ulusal güvenlik danışmanı ve eski ABD Dışişleri Bakanı Henry A. Kissinger'ın ifadesiyle ''Amerikan dış politikasını değerlerin mi yoksa çıkarların mı idealizmin mi yoksa realizmin mi yönlendireceğine odaklanılmalı'' olmuştur. ABD dış politikasının idealizm ve realizm ikilemi içerisinde kaldığını ve iç politik kültürün dış politika üzerindeki dönüşüm etkisi yaratabileceğini dile getirmiştir (Kissinger, 2002, s. 12).

ABD'nin normatif değerleri ön plana çıkartarak uygulamaya koyduğu dış politika anlayışı özellikle 2000'li yılların başında değişim süreci içerisine girmiştir. ABD dış politika yapımına yön veren temel unsurlardan biri meşruiyet ilkesi olmuştur. ABD'nin kendi ulusal çıkarlarının sürekliliği için her tür dış politika davranışının meşru olarak sayılması yeterli bir neden olarak görülmektedir.

Amerikan Müdahaleciliği ve Siyasi Güç Kaybı: George W. Bush Dönemi

11 Eylül 2001 tarihinde New York ve Washington'da Amerikan hegemonyasının en önemli iki temsilci gücü olan Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon sivil savaş uçaklarının hedefi olmuştur (Ataman, 2006, s. 411). 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD benimsediği müdahaleci ve tek taraflı yönetim anlayışı ile aşırı yayılmacı bir stratejiye doğru yönelmeye başlamıştır. ABD dış politikası ''teröre karşı küresel savaş'' söylemleri çatısı altında yürüttüğü tek taraflı ve sert güç odaklı politikalarının uluslararası toplum nezdinde meşru olarak algılanması için büyük bir çaba içerisine girmiştir (Güdek, 2017, s. 145).

ABD'nin Bush Doktrini kapsamında tanımladığı tek taraflılık, önleyici savaş ve demokrasinin yayılması ilkeleri meşru zeminde karşılığını bulamamıştır. Bush yönetiminin teröre karşı küresel savaş doktrini kapsamında yürüttüğü yayılmacı ve saldırgan dış politika anlayışı güç politikalarında değişimi tetiklemiştir (Ağır, 2006, s. 80). ABD'nin Afganistan ve Irak'a saldırmasıyla yumuşak gücü önem kaybetmiş ve bunun yerine sert gücü tekrar önem kazanmıştır. Bush koltuğa geçmesiyle demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerleri ikinci plana atmış, askeri ve güvenlik çıkarlarını temel alan politikalara öncelik vermiştir.

Sert güç, devletlerin isteklerini yerine getirmek için havuç ve sopayı araç olarak kullanmaktadır. Sert güç; askeri müdahale, baskıcı diplomasi ve ekonomik yaptırımlara dayanmaktadır. Sert gücün önde gelen gereçleri; baskı, yaptırımlar, ödemeler ve rüşvet iken, sert gücün davranış spektrumları ise emir, zorlama ve ikna etmedir (Çağlar, 2005, s. 5). Yumuşak güç kavramı, 1980'lerin sonunda Joseph Nye tarafından ortaya konmuştur. Nye, yumuşak güç terimini, bir ülkenin başkalarını zorla veya baskı olmadan istediği gibi yapmaya ikna etme kabiliyeti olarak tanımlamıştır (Keohane ve Nye, 2012, ss. 725-727). Sert gücün üstünlüğüne inananlara göre, sert güç uluslararası ilişkilerde belirleyicidir ve diğer güç türlerinin sert güç kadar etkisi bulunmamaktadır (Pallaver, 2011, s. 85). Amerika'nın sert gücü ön plana çıkaran politika ve söylemleri uzun yıllar içerisinde inşa ettiği demokratik dünya düzeni inşa etme amacını tehlikeye sokmuştur (Çağlar, 2005, s. 5). Bush yönetimi, uluslararası sistem içerisinde barış ve özgürlük adına savaşırken özgürlük kavramına en çok zarar veren ülke olmuş, iç karışıkları derinleştirmiş ve küresel değerleri de zedelemiştir.

Normatif gücün bir diğer önemli dayanağı ise insan hakları kavramıdır. Örneğin, Bush yönetiminin yürüttüğü uzun vadeli operasyonlar, elverişsiz ortam ve yetersiz imkânlar insan hakları ihlallerinin önünü açmıştır. ABD'nin Irak Müdahalesi sonrasında kaybettiği asker sayısı 4571, yaralı asker sayısı ise 31994 olmuştur (Congressional Research Center, 2020). Ortadoğu'ya özgürlük ve demokrasinin gelmesinin, terörizmin kaynağını kurutacağı ve yoksulluğu azaltacağı varsayımına dayanan "Büyük Ortadoğu Projesi" ise Bush'un politikaları ve girişilen eylemlerin terörü bitirme yerine daha da arttırmasıyla başarıya ulaşmamıştır (Kurtbağ, 2010, ss. 353-364). Örneğin, ABD'yi "şiddetin ve terörün mağduru" kılan 11 Eylül saldırılarından yaklaşık iki ay sonra Avrupa'da yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre, Avrupalıların yarısından fazlası (%53) ABD'yi dünya barışı için bir tehdit olarak görmekteydi (Fabbrini, 2004, s. 81). ABD'nin 11 Eylül sonrası izlediği politikalar siyasi bir kriz ortamı yaratmıştır. Örneğin çıkardığı Vatanseverlik Yasası iç siyasette ve Irak'a tartışmalı müdahalesi dış siyasette önemli bir kriz alanı oluşturmuştur. Vatanseverlik Yasası sürecinde ABD'de en çok tartışılan konu aşırı özgürlüklerin saldırıya neden olduğudur. Bunun üzerine Vatanseverlik/Patriot Yasası ile insan hakları ve özgürlükler kısıtlanmıştır (Kaya, 2022, ss. 15-17). Bu çerçevede, 11 Eylül ABD'nin uluslararası imajını büyük tahribata uğratmış hem de ulusal kamuoyunda sahip olduğu prestijini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum, dış politikada da sert gücün öne çıkmasıyla paralellik teşkil etmektedir. Yani iç politikada güvenlik-özgürlük dengesi 11 Eylül saldırılarıyla güvenlik lehine bozulurken bu

dış politikada kullanılan güç tercihlerini de etkilemiştir. ABD sadece dış politikasında normatif gücünün zarar görmediği bununla birlikte iç siyasetinde de daha baskıcı bir sürecin içerisine girmiştir.

Barack Obama Dönemi: ABD'nin Gücünü Yeniden Kazanma Çabası ve Ekonomik Güç Kaybı

Bush yönetimini devir alan Obama kaybedilmiş olan meşru yönetim algısını rıza ile yeniden kazanmak amacıyla ''değişim'' sloganını öne sürmüştür. Afganistan müdahalesinin devam etmesi, ABD'nin artan asker kayıpları, Irak'a barış getirme misyonunun başarısızlığa uğraması ve artan insan hakları ihlalleri karşısında ABD karşıtlığı büyük bir ivme kazanmıştır. ABD yönetimi uluslararası zeminde yaşadığı güç kaybına ek olarak 2008 yılında başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz ön plana çıkmıştır. Gücün en önemli tamamlayıcı unsuru olan ekonomi bileşeni büyük bir kriz ile karşı karşıya kalmış ve hegemonyanın eski işlevini devam ettirmesinde zorlanmıştır. Obama 2010 yılında yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisinde Amerikan çıkarları dört madde altında ''güvenlik, refah, değerler ve uluslararası düzen" olarak toplanmıştır (US National Security Strategy, 2010, s. 17).

Obama yönetimi, ABD'nin uluslararası piyasalardaki eski gücünü kazanması ve ekonomisinin yeniden canlanması için korumacı politikalara yönelmiş, ilk olarak ABD dolarının eski değerine kavuşması ve bütçe açığının kapatılmasına yönelik aksiyon planlarını uygulamaya koymuştur. Örneğin, yükselen piyasa ekonomilerine yönelik özel sektör kaynaklı sermaye girişleri, 2007 yılında 1,2 trilyon dolardan, 2009 yılında 0,4 trilyon dolara kadar gerilemiştir (IIF, 2010). 2008 ekonomik krizi ile işsizlik rakamları en üst seviyelere ulaşarak, %9,6 olarak kayıtlara geçmiştir. 2009 ve 2010 yılları arasında batan veya el konulan bankaların sayısı ise 297 olmuştur (Federal Deposit Insurance Corporation, 2000). 2008 Finansal Krizi ABD'nin ülke içerisindeki konumunu sarsarken küresel zeminde yaşanan değişiklikler açısından da bir dönüm noktası olmuştur.

Obama yönetimi dış politikası hem sert hem de yumuşak gücün bir arada kullanıldığı bütüncül veya akıllı gücün etkin olduğu bir strateji ile devam etmiştir. Akıllı güç, sadece yumuşak güç ile sınırlı olmayıp, sert ve yumuşak gücün koşulların ve durumların gerektirdiği şekilde etkin bir biçimde harmanlanmasını öngörmektedir (Çınar, 2005, s. 6). Obama'nın Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ABD Senatosu'nda yaptığı konuşmasında, ''Dünyada ABD liderliğinin eksikliğinin hissedildiğini'' bu eksikliği gidermek için "bütün diplomatik, ekonomik, askeri, siyasi, yasal, kültürel araçlar içinde en uygun olanını veya olanlarının bileşimini

kullanacaklarını'' açıkça ifade etmiştir (U.S. Department of State, 2009). Obama yönetiminin akıllı güç politikası, tarihsel öncülü olan Başkan Theodore Roosevelt'in politikasını yansıtmaktadır. Başkan Roosevelt döneminde ABD, "Büyük Sopa Politikası" (Big Stick Policy) olarak adlandırılan, bölgeye yönelik daha saldırgan ve daha müdahaleci bir dış politika benimsemiştir. Bu politika ile ABD, gerekirse güç kullanmaktan çekinmeden Batı yarı küreyi dilediği gibi düzenleyeceğini ve Avrupalı güçlere bu bölgede meydan okuyacağını ifade etmiştir (Vanden, Prevost, 2015, s. 292). Obama dönemi de "yumuşak konuş ama elinde büyük bir sopa taşı" siyaseti etrafında şekillenmektedir. Obama yönetiminin ulusal güvenlik ile uluslararası düzen arasında kurduğu sıkı bağ ilişkisi sert ve yumuşak gücün dengeli bir şekilde bir arada yürütüldüğünü göstermektedir.

Obama, ABD'nin küresel çıkarlarını gerçekleştirmek için kullanılacak ana yöntemin baskı ya da zora dayalı yönetim anlayışı olmadığını, onun yerine çekicilikle veya cazibe yöntemini kullanarak istediğini alma becerisine dayanan bir yönetim modeli uygulamaya koyacağını vurgulamıştır (Nye, 2005). Obama, görev süresi boyunca her ne kadar başarılı bir diplomasi yeteneği sergilese de bazı gelişmeler karşısında tutarsız kararlar alarak eleştirilere maruz kalmıştır.

ABD'nin normatif imajını küresel arenada zedeleyen bir diğer gelişme ise Bush döneminde 11 Ocak 2002'de Küba'nın Guantanamo Körfezi'nde bulunan ABD Donanma Üssü'nde terör şüphelilerinin tutulacağı bir hapishane inşa etmesidir. Afganistan, Irak ve diğer bölge ülkelerinde tutuklananların, türlü işkencelere maruz kaldığı Guantanamo Hapishanesi'nde toplam 797 kişi işkence görmüştür (TRT Haber, 2022). Obama başkanlık döneminde her ne kadar dünyanın en kötü hapishanesi veya işkence üssü olarak adlandırılan Guantanamo'yu Hapishanesi'ni kapatma yönünde vaatlerde bulunsa da kayıtlara geçen kara lekeyi silmeyi başaramamıştır.

2011 yılında Ortadoğu toplumları demokratik taleplerle yıllardır yönetimde olan diktatörlere karşı isyan başlatmıştır. Tunus'ta gelişen olaylar Mısır, Cezayir, Fas, Ürdün, Libya, Suriye, Bahreyn ve Yemen'e sıçramış; Mısır, Libya, Tunus ve Yemen gibi ülkelerde yönetimler değişmiştir (Göngen, 2014, s. 2). Obama Arap isyanları sonrasında demokrasiyi teşvik etme söylemini eyleme dönüştürmede başarısız olmuştur. Arap Baharı süresince, Suriye iç savaşında rejim karşıtı artan ayaklanmalarda ve Libya müdahalesi sonrasında insani müdahale kapsamında içe dönük bir duruş sergilemesi demokrasinin teşvikine yönelik artan söylemleri

göz ardı ettiğini göstermektedir. ABD'nin içe dönük artan uygulamaları, ortak sorunlar karşısındaki pasif duruşu veya uluslararası yapıyı kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde yönlendirmesi sistem içerisindeki sahip olduğu gücünü zedelemiştir. ABD'nin ulusal zeminde aldığı kararların uluslararası alandaki uygulamalarla ters düşmesi sistem içerisindeki inandırıcılığını da kaybetmesine yol açmıştır. Küresel güç parametreleri içerisinde diplomatik alanda yaşanan gerileme Trump döneminde daha belirgin hale gelmiştir.

Donald Trump Dönemi: Normatif Gücün Dönüşümü

Trump yönetiminin ön plana çıkardığı ''Önce Amerika'' sloganı küresel yönetişim konusunda izleyeceği izolasyonist duruşun sebebini açıklarken, ABD'nin küresel yönetişim konusundaki rolünün ne olacağı ile ilgili soruları da beraberinde getirmiştir.

2017 yılında Amitav Acharya, "Liberal Hegemonya Sonrası" (After Liberal Hegemony) adlı kitabında, uluslararası düzenin dört ana unsur üzerinde kurulu olduğunu (serbest ticaret, çok taraflı kurumlar, demokratik yönetim ve liberal değerler) ancak bu dört unsurun uzun süredir durgunluk içerisinde olduğunu belirtmiş, Trump yönetiminin bu durgunluğu sadece hızlandırdığını dile getirmiştir (Acharya, 2017, s. 271). Örneğin, ABD'nin BM İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı davranmaya başlaması, ülke içerisinde artan kemer sıkma politikaları, Transatlantik İttifak içerisinde farklılaşan çıkarlar, serbest ticari kısıtlamaya yönelik artan yaptırımlar uluslararası yapıdaki ana ses olma özelliğini kaybetmesine yol açmıştır. BM içerisinde yer alan devletler, "tek kutuplu sistemin sonuna gelindiği, ABD'nin artık eskisi kadar güçlü olmadığı ve uluslararası sorunları ABD'nin istediği gibi tek başına çözemeyeceği" mesajını vermişlerdir (Ercan, 2018, s. 127).

Donald Trump yönetimiyle yükselen popülist söylemler yabancı düşmanlığını arttırırken çok kültürlü dünya düzeninin de gerilemesine yol açmıştır. ABD içerisinde terör saldırısının etkisiyle artan Islamofobi, mülteci karşıtlığı, yabancı uyruklulara yönelik artan şüpheli yaklaşım her geçen gün daha belirgin bir hal almıştır. Trump, ABD'de yaşayan milyonlarca yasadışı göçmen karşısında yerel ekonomisini kalkındırmayı, ülke bütçesini korumayı ve işsizliği azaltmayı hedeflemiştir. Örneğin, Trump yönetime geldiği zaman sınır komşusu olan Meksika ile 33 milyar dolara mal olabilecek çelikten bir duvar inşa etme kararı almış, göçmenlerin ABD'ye geçişini engellemeye çalışmıştır (BBC News, 2019). Amerika içerisinde ''biz ve onlar'' söylemleri ile beyaz ırkın üstünlüğünü ön plana çıkarmıştır. Örneğin, ABD'nin siyasi karar alma mekanizmalarında

bulunan siyahi bir görevlinin bulunduğu makamdan uzaklaştırılması ya da siyahilere yönelik faaliyet yürüten bir STK'nın engellenmesi ABD içerisinde sıkça yer almaktadır. 2020 yılında dolandırıcılık şüphesiyle gözaltına alınan George Floyd, polis memuru olan Derek Chauvin'in soruşturma süresi boyunca uyguladığı şiddet sonucunda ölmüştür (BBC, 2020). Normatif düzen karşıtı Trump'ın yönetime gelmesiyle, ABD liberal düzenin koruyucu rolünü oynamak istememektedir. Trump, dünya liderliğinin getirdiği yüklerin faydaları aştığını belirterek liberal düzenin lideri olma konusunda çekimser bir tavır benimserken, norm ihlal eden ülke konumuna doğru geçiş yapmıştır. Amerika'nın değer ve çıkar ikilemi arasında kalarak çıkar kavramına daha fazla ağırlık vermesi, işbirlikçi rekabet yerine çıkar odaklı politikalara yönelmesine yol açmıştır. Hegemon güç olma potansiyeline en çok sahip olan ABD, artık uluslararası kollektif çıkar yerine ulusal çıkarı ve iyi uluslararası yurttaşlıktan vazgeçme eğilimine sahip bir ülke konumuna geçiş yapmıştır. Bu da ABD'nin uluslararası politikada ve sistemde normatif güç unsurlarını kullanma noktasında isteksizlikle birlikte ABD'nin söylemlerine karşı uluslararası kamuoyunda bir güvensizlik yaratmaya başlamıştır. Örneğin, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelere silah satışı yaparak veya çatışmayı kızıştıracak politikaları öne sürerek uluslararası barışı ve istikrarlı düzeni tehdit etmektedir.

Küresel güç parametreleri içerisinde diplomatik alanda yaşanan gerileme Trump döneminde daha belirgin hale gelmiştir. Örneğin, ABD, Dünya'nın en köklü demokrasisine sahip ülke olmasına karşın, 2020 yılındaki başkanlık seçimlerinde Trump barışçıl iktidar değişimine karşı başlattığı seçimlere yönelik iptal girişimi, ABD'nin siyasi zayıflığı olarak görülmelidir (Demir, 2021, s. 19). ABD'nin dost ülkeler ile sorunlarının her geçen gün artması ya da aldığı kararların uluslararası toplum tarafından kınanması dış politikada normatif gücünde yaşanan köklü değişimlerin göstergesidir. ABD'nin uluslararası sistemdeki hegemon ülke olarak tüm dünyada etkili bir virüsten korunma stratejisi geliştirmesi beklenirken Washington yönetimi kendi vatandaşlarına dahi yardım edemeyen bir konumda bulunmaktadır. ABD'nin Afganistan ve Irak'a demokrasi götürmedeki başarısızlığı, 2018 yılında İran ile imzalanan nükleer anlaşmadan geri çekilmesi ve beraberinde Tahran'a yönelik yaptırımları uygulamaya koyması, 6 Ocak 2020 tarihinde yaşanan ABD Kongre baskını, ülke içerisinde artan popülist ve ayrıştırıcı söylemler liberal yönetim modelinin kendi içerisinde yaşadığı meşruiyet krizini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, Trump'ın 2018 yılında G-7 Zirvesi'ni erken terk etmesi, Paris İklim Sözleşmesi'nden çekilmesi, Brexit sürecini desteklemesi, AB bütünleşmesi konusunda sergilediği olumsuz yaklaşım ve Rusya'ya karşı

izlediği ılımlı politikalarda görüldüğü üzere öngörülemeyen politikalara yönelmesi de İttifak içerisindeki güven duygusunu zorlamıştır.

Joe Biden Dönemi: ABD Geri mi Dönüyor?

Trump sonrası yönetimi devir alan Joe Biden demokrasi kavramına daha fazla yönelmiştir. Trump yönetiminin neden olduğu düşünülen enkazı kaldırma umuduyla özellikle liberal dünya düzenine özlem duyan demokrat kesim Biden yönetimine büyük destek göstermiştir. Biden'ın koltuğa geçmesi birçok kişi için dış politika aklının yeniden yerine gelmesi, liberal sistemin direklerinin yeniden inşa edilmesi, demokratik yapıların işlevselliğini kazanmasına işaret etmekteydi. Biden, yaptığı seçim konuşmasında da "Amerika dünya için bir yol göstericidir" diyerek ABD'nin Ocak 2021'den itiba¬ren dünyaya yeniden liderlik etmesi gerektiğini belirtmiştir; çünkü Biden'a göre, "Başka hiçbir ulus bu kapasiteye sahip değildir (Ward, 2020). Başka hiçbir ulus bu fikir üzerine inşa edilmemiştir" Biden'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak belirlediği Sullivan da benzer düşüncelere sahiptir. Sullivan'a göre, Trump'ın "Önce Amerika" yaklaşımı tehlikelidir. Bu nedenle hemen terk edilmeli ve ABD, dünyanın lideri olarak üzerine düşen görevleri yerine getirmelidir. Bunun için de "Amerikan istisnacılığı" fikri bugünün gerçeklerine göre güncellenmelidir (Sullivan, 2019). Amerikan liderliğini yeniden kazanacak yeni bir düzenleme yapma amacı taşıyan Biden yönetimi, uluslararası normları yeniden tesis edilerek Amerikan liderliğindeki imaj kaybını gidermeyi hedeflemiştir. Örneğin, 2021 yılında ABD Başkanı Biden'ın ev sahipliğinde ilk defa düzenlenen demokrasi zirvesinde dünyada demokrasi ve insan haklarının tehdit altında olduğu açıkça belirtilerek, demokratik olmayan yönetim modellerinin sistem içerisinde dışlanmasına yönelik söylemlere yer verilmiştir (AA News, 2021). Biden demokratik kurumlardaki erozyona dikkat çekerek demokratik yönetim modelinin desteklenmesine yönelik önemli girişimlerde bulunmuştur. Biden döneminde önemli girişimlerde bulunulsa da Trump döneminde liderlik kapasitesi oldukça aşınan ABD'nin diğer uluslara esin kaynağı olması ve diğer yönetimler üzerinde kaynağını demokrasiden alan küresel güç profili yaratması oldukça zor olmuştur. Örneğin, 2021 yılında Freedom House kuruluşu tarafından yayınlanan rapor 2020'de dünya nüfusunun yaklaşık %75'inin demokratik bozulmayla karşı karşıya kalan bir ülkede yaşadığını belirterek "uzun bir demokratik durgunluğun" derinleştiği savunulmuştur. Raporda ayrıca ABD'ye dikkat çekilerek, ABD'nin son 10 yılda en fazla demokratik düşüş yaşayan 25 ülke arasında olduğuna dikkat çekilmiştir (Evenneth, 2022).

ABD'nin normatif gücünde yaşanan kırılma özellikle 7 Ekim 2023 tarihinde başlayan İsrail- Filistin çatışması ile etkisini sürdürmeye devam etmiştir. İsrail'in kendini savunma hakkına sahip olduğu gerekçesiyle ABD yönetimi İsrail'e yönelik maddi ve manevi destek vermeye devam etmiş, binlerce savunmasız çocuk ve kadının ölümüne göz yummuştur. Örneğin, ABD Başkanı Biden, 14 milyar doları İsrail, 61 milyar doları Ukrayna için olan yardımları da kapsayan 105 milyar dolarlık bütçe talebinde bulunmuştur (AA News, 2023). Küresel barış ve istikrara katkı sağlaması beklenirken savaşın devam etmesine yönelik gerekli askeri teçhizat ve finansal bütçe desteği sağlamaya devam eden ABD, çifte standart ilkesine uygun hareket ederek, ayrılıkçı ve ötekileştirici bir dış politika uygulamaya devam etmiştir.

ABD'nin İsrail'e verdiği desteğin İsrail'in Filistinlilere uyguladığı ayrımcılığı ve şiddeti meşrulaştırmada araç olarak kullanıldığı söylenebilir. Barış ve özgürlük iddiasıyla savaşan ABD, birey ve toplumların özgürlüğüne büyük zararlar vermekte, etik nedenleri bahane ederek giriştiği müdahalelerde ise etik dışı davranış örnekleri sergilemektedir. Örneğin, İsrail'in Gazze'ye yönelik sürdürdüğü saldırıların sona erdirilmesi üzerine BMGK'ya sunulan ve acil insani ateşkes talep edilen karar tasarısını ABD veto etmiştir (BBC, 2024). BMGK'nın veto hakkına sahip ülkelerinin saldırgan taraf olduğu durumda BM'nin barışı koruma görevi konusunda en etkili silahı olan askeri müdahale ya da başka yaptırımları devreye sokması mümkün olmamaktadır.

Biden yönetiminin İsrail'in saldırılarına rağmen bu ülkeyi desteklemeye devam etmesi, aslında uluslararası hukuk, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve iyi uluslararası vatandaşlık gibi liberal değerlerden ziyade ulusal çıkarlarını ve kimliksel değerleri önceliklendirdiğini göstermektedir. ABD bu seçimiyle normatif gücüne zarar verirken aynı zamanda toplumları kendisinden uzaklaştırmış, Biden liberal söylemlerle Trump'ın yerine geçmesine rağmen ABD'de normatif güce ve liberal değerlere verilen önem azalmaya devam etmiştir ve bu durum ABD'de yapısal bir hal kazanmaya başlamıştır.

Sonuç

Hegemon güç olabilmenin temelini oluşturan askeri, siyasi, iktisadi ve kültürel güç unsurları topyekün olarak değerlendirilirken, normatif gücün temelini oluşturan ideolojik güç çalışmaları gücün inşasında, sürekliliğinde ve dönüşümünde önemli bir işleve sahiptir. Bu çalışma, bir devletin hegemon güç olmasında ideoloji kavramının öneminin altını çizerken değer, ilke ve prensiplerin diğer devletler üzerindeki

cezbedici rolünü ortaya çıkarmayı ve normatif güç parametrelerinin diğer devletleri ikna etmede oynadığı dönüştürücü rolün önemini vurgulamıştır. ABD örneği üzerinden ilerleyen bu çalışma, ABD'nin her ne kadar yapısal dönüşüm sonucunda zafer kazandığını ilan etse de tek kutuplu düzen içerisindeki hegemon güç olma statüsünü belirli bir süre devam ettirdiğini fakat karşılaştığı sınavlarda henüz yeterli derecede başarı gösteremediğini ortaya koymayı amaçlamaktır.

Söz konusu durum ABD'nin uluslararası sistemde normatif davranış kalıbını kaybedeceği anlamına gelmemekte, aksine ABD'nin insan ve toplum merkezli değerlerle işleyen bir sistem için "norm kuvvet" olarak var olma çabasını sürdürmeyi hedeflemesi beklenmektedir. Çalışmanın geniş tarihsel sürece yayılmış olarak gerçekleştirdiği iz sürümü, normatif güç unsurlarından uzaklaşmanın devletin gücünün dönüşüm sürecine girmesinde belirleyici bir işleve sahip olabileceğini göstermeyi amaçlamıştır.

ABD'nin politik, ekonomik, askeri ve kültürel gücünün yükselişe geçmesinde veya düşüşünde liderlerin yönetim anlayışları, uyguladıkları ulusal stratejiler ve küresel düzlemde yaşanan güncel gelişmeler önemli rol oynamıştır. ABD yönetiminde seçim sonrası koltuğu devir alan her yeni yönetim kendi ulusal ekonomik veya politik stratejilerini tanımlayarak sistem içerisindeki izleyeceği yolu açıkça ifade etmiştir. ABD'nin ekonomik ve politik araçlar doğrultusunda uzun vadeli çıkarlarını hayata geçirebilmek için inşa ettiği yumuşak güç politikaları dış politika yapıcıları ve sistemik değişkenler nedeniyle dönemsel olarak değişikliğe uğramıştır. ABD'nin uluslararası siyasette ve uluslararası kuruluşlar üzerinde sahip olduğu güç ve yetkilerini zamanla kaybetmesi küresel liderliğinin yeniden sorgulanmasına yönelik söylemleri hızla arttırmıştır.

ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrasında başlayan imaj sorunu günümüzde daha yüksek sesle tartışılmaya başlanmıştır. ABD'nin uluslararası toplum nezdinde kötüleşen imajı özellikle İsrail'e yönelik artan desteğiyle tırmanışa geçmiştir. ABD'nin savunmacı dış politika anlayışından saldırgan bir devlet olma yönünde artan eğilimi, ikiyüzlü ve bencil bir devlet olarak görülmesine yol açmıştır. ABD dış politikasında yaşanan değişim ulusal imajına büyük oranda zarar vermekte ve aynı zamanda bu durum ittifak ilişkilerine de olumsuz yönde yansımaktadır. Bir zamanların rüya ülkesi olarak tanımlanan ABD'nin giderek kötüleşen normatif imajı bu çalışmada dönemsel değişiklik gösteren olaylar, çıkarlar ve kişiler ekseninde ele alınmaya çalışılmıştır. Özellikle, ABD'nin pragmatist ve ulusal çıkar odaklı dış politika yapımı, ülkeler arasında

artan eşitsizlikler karşısında sergilediği çekimser tutumu ve insanlık dışı işlenen suçlar karşısındaki sessiz duruşu ile ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda, küreselleşmenin artan etkisiyle zengin ile fakir ülkeler arasında adil olmayan kaynak dağılımı ile her geçen gün en önemli sorunlar haline gelen açlık, salgın hastalıklar, küresel ısınma, göç ve eğitim sorunları çözülmeyi beklemektedir.

Liberal değerlerin en önemli savunucusu olarak tanınan ABD, 11 Eylül'den günümüze daha ulusal çıkar merkezli ve sert gücü önceliklendiren dış politika benimsemeyi tercih etmiştir. Bu durum ABD'den yönetimler değişse de süreklilik kazanan bir durum haline gelmiştir. Zira Bush ile başlayan süreç Obama ve Biden yönetimleri sırasında yavaşlasa da Trump döneminde de hız kaybetmeden devam etmiştir. Bununla birlikte ABD, uluslararası krizlere taraf olmanın yanı sıra ulusal çıkar ve kimlik algıları nedeniyle uluslararası hukukun ve insan haklarının yok sayılmasına göz yummuştur. Bu durum normatif gücün ABD veya Batı aleyhinde tartışılmasına yol açmıştır. Diğer yandan otoriter olmasına rağmen istikrarlı bir devlet imajı sunması ve Filistin konusunda daha hassas bir politika izlemesi Çin gibi ülkelerin etkisinin artmasına yol açmıştır. Bu durumda özellikle Soğuk Savaş'ın bittiği süreçte daha çok ön plana çıkan demokrasi, insan hakları, hukuk ve özgürlük gibi normatif gücü şekillendiren liberal kavramların yerine istikrar, güçlü yönetim, içişlerine karışmama, kazan-kazan, kalkınma ve yeni bir adil dünya sistemi gibi kavramlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Ancak, ABD'nin nüfuz kaybederken Çin'in nüfuz kazanmasının nedenlerinden biri de normatif güçle birlikte bu güç kavramlarına dair uluslararası algıda yaşanan değişimdir. Ayrıca normatif güç unsurları büyük güçlere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin ABD'nin normatif güç unsurları demokrasi, hukuk ve özgürlükken Çin'in normatif güç unsurları ise kazan-kazan, iç işlerine karışmama, istikrar, kalkınma gibi kavramlardır. Küresel sorunların çözümünde her geçen gün pasif bir duruş sergilemesine ek olarak çatışma halinde olan dünya devletlerine savaş malzemesi temininde rol oynayarak küresel barış ve istikrarın ertelenmesine yönelik her türlü girişim içerisinde bulunması ve beraberinde küresel düzen inşası aksine düzen bozucu eylemlere yönelik kararlara imza atması ABD'nin küresel gücünü zedelemektedir. ABD'nin karşılıklı bağımlılık çerçevesinde, ortak çıkarlar temelinde ve normatif değerler ekseninde bir dış politika anlayışına geri dönmesi küresel sahnedeki yerini tekrar almasına katkı sağlayacaktır.

Ek Beyan / Declaration

Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.

There is no potential conflict of interest in this study.

The authors declared that this study has received no financial support.

The authors contributed equally to the study.

Kaynakça

Anadolu Ajansı. (2021). ABD'nin ev sahipliğindeki demokrasi zirvesi başladı. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-ev-sahipligindeki-demokrasi-zirvesi-basladi/2443239

Anadolu Ajansı. (2023). Biden yönetiminin Ukrayna ve İsrail için talep ettiği bütçe Senato'ya takıldı. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/biden-yonetiminin-ukrayna-ve-israil-icin-talep-ettigi-butce-senato-engeline-takildi-/3075524

Acemoğlu, D. ve Robinson, J. (2013). *Ulusların düşüşü: Güç, zenginlik ve yoksulluğun kökenleri*. İstanbul: Doğan Kitap.

Acharya, A. (2017). After liberal hegemony: The advent of a multiplex world orders. *Ethics and International Affairs, 31*(3), 271-285.

Ağır, B. S. (2006). Bush Doktrini: Küresel bir hegemonik istikrar arayışı mı? *Uluslararası İlişkiler, 3*(12), 71–100.

Arı, T. ve Özpirinççi, F. (2011). Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin

Balkan politikası. *Alternatif Politika, 3*(1), 1–30.

Ataman, M. (2006). Değerler ve çıkarlar: ABD'nin Ortadoğu politikasını belirleyen temel unsurlar ve ilkeler. *Ortadoğu Yıllığı*.

Bialer, S. (1981). *Eastern Europe in the domestic context of Soviet foreign policy: Studies of the Research Institute on International Change*. Colarado: Westview Press.

Brinkley, D. (1997). Democratic enlargement: The Clinton doctrine. *Foreign Policy*, (106), 111–127.

BBC News. (2019). Trump'ın Meksika duvarının ne kadarı inşa edildi? https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46804549

BBC News. (2020). George Floyd: Ölüme götüren 30 dakikada neler yaşandı? https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52886177

BBC News. (2024). ABD, Gazze'de acil insani ateşkes talep eden BM karar tasarısını veto etti; Çin ABD'yi kınadı. https://www.bbc.com/turkce/articles/c9r55yd0413o

Central Intelligence Agency. (1985). *The Nicaraguan peace process: A documentary record*. https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP87M00539R001802760013-1.pdf

Congressional Research Center. (2020). *American war and military operations casualties: Lists and statistics*. https://fas.org/sgp/crs/natsec/RL32492.pdf

Demir, S. (2021). Küresel hegemonya, ABD ve COVID-19 pandemisi: Salgının küresel güç dönüşümü etkisine ilişkin bir analiz. *Novus Orbis Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *3*(1), 4-35.

Diez, T. (2005). Constructing the self and changing others: Reconsidering 'normative power Europe'. *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3), 613–636.

Ercan, M. ve Ayata, A. (2018). Değişen uluslararası sistemde ABD'nin Ortadoğu politikalarının sürdürülebilirliği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi,* (69), 114-119.

Evenneth, H. (2021). Democracy under threat: A case for co-ordinated action? *House of Lords Library*, UK. https://lordslibrary.parliament.uk/

democracy-under-threat-a-case-for-co-ordinated-action/27.01.2022

Fabbrini, S. (2004). Layers of anti-Americanism: Americanization, American unilateralism and anti-Americanism in a European perspective. *European Journal of American Culture*, *23*(2), 79-94.

Federal Deposit Insurance Corporation. (n.d.). *USA failed banks: 2000–2011*. https://www.fdic.gov/bank/historical/bank/

Foreign Relations of the United States, 1958–1960. (1993). *U.S. policy toward the Soviet-dominated nations in Eastern Europe*. Washington: U.S. Government Printing Office.

Garten, J. E. (2021). How the 'Nixon shock' remade the world economy. *Yale Insights*. https://insights.som.yale.edu/insights/how-the-nixon-shock-remade-the-world-economy

Güç: Sert Güç, Yumuşak Güç ve Akıllı Güç. (2015). *Güvenlik Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Kamu Güvenliği Müsteşarlığı.

Güdek, Ş. (2017). ABD'nin zora dayalı dış politikasında söylemsel bir analiz. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *10*(4), 143–158.

Göngen, M. A. (2014). Arap Baharı karşısında ABD'nin tutumu. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 1–18.

Hahn, P. L. (2006). Securing the Middle East: The Eisenhower Doctrine of 1957. *Presidential Studies Quarterly*, *36*(1), 38–47.

Hopf, T. (2012). *Reconstructing the Cold War: The early years, 1945–1958*. Oxford University Press.

Hopkins, T. K. ve Wallerstein, I. (2016). Cyclical rhythms and secular trends of the capitalist world economy: Some premises, hypotheses and questions. *Review, World Systems Analysis Essays in Methods and Practice*, *39*(1/4), 153–170.

Institute of International Finance. (2010). *Capital flows to emerging economies*. Washington, DC.

Ikenberry, G. J. (2001). *After victory: Institutions, strategic restraint, and the rebuilding of order after major wars*. Princeton University Press.

Ikenberry, G. J. ve Deudney, D. (1999). The nature and sources of liberal

international order. *Review of International Studies*, *25*(2), 179–196.

Ikenberry, G. J. ve Kupchan, C. (1990). Socialization and hegemonic power. *International Organization*, *44*(3), 283–315.

Kennan, G. F. (1947). The sources of Soviet conduct. *Foreign Affairs*, *25*(4), 566–582.

Kaya, E. (2022). *Terörizmle mücadelede müzakere yöntemi: ETA-LTTE-PKK-FARC*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Keohane, R. O. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton University Press.

Keohane, R. ve Nye, J. (1977). *Power and Interdependence*. Longman.

Krauthammer, C. (1990). The unipolar moment. *Foreign Affairs, 70*(1), 29, 32–33.

Keohane, R. ve Nye, J. S. (2012). Power and interdependance. *International Organization*, *41*(4). Longman.

Kissinger, H. (2002). *Amerika'nın dış politikaya ihtiyacı var mı?* (T. Evyapan, Çev.). Ankara: METU Press.

Kratz, J. (2017, April 4). U.S. entry into the war to end all wars. *U.S. National Archives*. https://prologue.blogs.archives.gov/2017/04/04/u-s-entry-into-the-war-to-end-all-wars/

Kurtbağ, Ö. (2010). *Amerikan yeni sağı ve dış politikası*. Ankara: USAK Yayınları.

Lundestad, G. (1986). Empire by invitation? The United States and Western Europe, 1945–1952. *Journal of Peace Research*, *23*(3), 263–277.

Leffler, M. P. (1983, October). From the Truman Doctrine to the Carter Doctrine: Lessons and dilemmas of the Cold War. *Diplomatic History*, *7*(3), 245–266.

Layne, C. (2011). The unipolar exit: Beyond the Pax Americana. *Cambridge Review of International Affairs*, *24*(1), 149–164.

Manners, I. (2002). Normative power Europe: A contradiction in terms? *Journal of Common Market Studies, 40*(2), 235–258.

Nye, J. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New

York: Public Affairs.

Nye, J. (2005). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.

Nye, J. (2015). *Global governance: Where is it headed and can it deliver?* (Röportaj: Council on Foreign Relations).

Oberdorfer, D. (1991, May 25). Bush's talk of a 'new world order' foreign policy tool or mere slogan? *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1991/05/26/bushs-talk-of-a-new-world-order-foreign-policy-tool-or-mere-slogan/7d6dd1a2-7ad2-4b90-a206-f6fcd75a6e26/

Ouimet, M. J. (2003). *The rise and fall of the Brezhnev Doctrine in Soviet foreign policy*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Pallaver, M. (2011). *Power and its forms: Hard, soft, smart* (Yüksek lisans tezi, London School of Economics, Department of International Relations). London.

Sarica Kelle, S. (2023). *Amerikan hegemonyasının inşası: Günümüz uluslararası düzeninin siyasi ve ekonomik temelleri*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Seton-Watson, H. (1971). *The new imperialism*. Rowman and Littlefield.

Steele, J. (1985). Eastern Europe: Unusual empire. In *The limits of Soviet power: Kremlin's foreign policy – Brezhnev to Chernenko*. Penguin Books.

Sullivan, J. (2019). What Donald Trump and Dick Cheney got wrong about America. *The Atlantic*. Erişim tarihi: 19 Aralık 2019. https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2019/01/yes-ameri¬ca-can-still-lead-theworld/576427/

Szandzik, E. J. (2023). President Clinton's intervention into Bosnia, 1995: An evolution in foreign policy decision making. *World Affairs*, *186*(3), 323–352.

TRT Haber. (2022, 11 Ocak). ABD'nin kara lekesi Guantanamo 20 yıldır açık. https://www.trthaber.com/haber/dunya/abdnin-kara-lekesi-guantanamo-20-yildir-acik-643925.html

Tabak, H. (2014). Normlar, uluslararası ilişkiler ve dış politika. E. Efegil

(Ed.), *Dış politikada sosyolojik unsurların rolü* (ss. 85–101). İstanbul: Gündoğan Güz Yayınları.

U.S. Department of State. (2009). H. R. Clinton, foreign policy address at the Council on Foreign Relations.

U.S. Department of State. (1939). *Statistical abstract of the United States 1938*.

U.S. Department of State. (1957). Eisenhower Doctrine, 1957. *Office of the Historian: Foreign Office of the US*. https://history.state.gov/milestones/1953-1960/eisenhower-doctrine

U.S. Department of State. (1968). Soviet invasion of Czechoslovakia, 1968. *Office of the Historian, Foreign Office of the US*. https://history.state.gov/milestones/1961-1968/soviet-invasion-czechoslavkia

U.S. National Security Strategy. (2010). *Office of the Secretary of State*. https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/

Vanden, H. ve Prevost, V. (2015). *Politics of Latin America: The power game* (Beşinci Baskı). New York: Oxford University Press.

Waltz, K. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley Publishing Company.

Ward, A. (2020, 7 November). Joe Biden in victory speech: 'Let this grim era of demonization in America begin to end'. *Vox*. Erişim tarihi: 10 Aralık 2020. https://www.vox.com/2020/11/7/21554701/joe-biden-acceptance-speech-2020-election